

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Karnoprawne aspekty prowokacji

Rozprawa doktorska porusza zagadnienie prowokacji w karnoprawnym – materialnym oraz procesowym znaczeniu. Poruszana problematyka nie była gruntownie omówiona w doktrynie oraz judykaturze, pomimo złożonego charakteru, sięgającego poza płaszczyznę prawną. Warto zaznaczyć, że zjawisko społeczne prowokacji jest uwikłane w oceny etyczne i filozoficzne, wpływające na kształt odpowiedzialności karnej.

Pierwszym skojarzeniem związanym ze słowem „prowokacja” jest figura z art. 24 k.k., opisująca zrębowo formę przestępnego współdziałania polegającą na nakłanianiu innej osoby do popełnienia czynu zabronionego w celu skierowania przeciwko niej postępowania karnego. Z kolei w potocznym znaczeniu łączy się z powzięciem naganego etycznie zachowania nakierowanego na wywołanie niestandardowej reakcji innej osoby, próbie sterowania jej postępowaniem czy wręcz kuszeniem do złego. W obu przypadkach dostrzega się istotne elementy rzutujące na wymiar konsekwencji penalnych.

Monografię podzielono na dwie części – traktującą o filozoficznych, konstytucyjnych oraz procesowych aspektach prowokacji oraz odnoszącą się do materii materialnoprawnej. Podejmowano próby odpowiedzi na pytanie o wpływ prowokującego zachowania na możliwość przypisania prowokowanemu odpowiedzialności za popełniony czyn zabroniony, w oparciu o dorobek filozoficzny. Następnie przeprowadzono test konstytucyjności art. 24 k.k. w oparciu o dwa wzorce – art. 30 i 31 ust. 3 Konstytucji RP. Wywiedziono, że przepis nie narusza *in abstracto* zasady godności, zaś porównanie go do innych unormowań z k.k. oraz k.c. doprowadziło do wniosku, iż odpowiada wymogowi proporcjonalności.

W procesowym aspekcie ponownie odwołano się do myśli filozoficznej w zakresie dopuszczalności czerpania przez państwo korzyści z nieetycznego zachowania jego funkcjonariuszy lub osób z nimi współpracujących. W dalszej kolejności zadano pytanie o zgodność z konstytucją art. 168a k.p.k., gdyż wypełnienie znamion wzorca stypizowanego częściowo w art. 24 k.k. odpowiada pojęciu „czynu zabronionego” w rozumieniu art. 115 § 1 k.k. Z poczynionych analiz wynika, iż bezprawne pozyskiwanie materiału dowodowego jest pozbawione podstaw aksjologicznych, zaś przepis procesowy w obowiązującym brzmieniu budzi kontrowersje interpretacyjne, stoi w sprzeczności z prawem do sądu wynikającym z art.

45 Konstytucji RP oraz prawem do prywatności z art. 47, nie odpowiadając również standardowi wynikającemu z orzecznictwa ETPC.

W drugiej części rozważano materialne aspekty prowokacji, systematyzując wyodrębnione znaczenia tytułowego pojęcia – zachowania zmierzającego do wykreowania przestępstwa, zachowania wyłączającego odpowiedzialność karną oraz zachowania wyzywającego. Omówiono zawartość normatywną art. 24 k.k., kwalifikując ją do katalogu form niesprawczego współdziałania. Opowiedziano się za skutkowym charakterem postaci, cechującej się umyślnością w kierunkowym zamiarze. Określono relację tytułowej figury z kodeksowymi formami stadialnymi, niesprawczymi oraz sprawczymi popełnienia przestępstwa, wskazując że wypełnienie przez prowokatora dyspozycji art. 24 k.k. wpływa na kwalifikację prawną czynu i wymiar środków reakcji karnej. Zaznaczono problem odpowiedzialności sprowokowanego, uznając iż nie zawsze dojdzie do przypisania sprawcy winy.

W kolejnym nurcie przedstawiano możliwości dotyczące wyłączenia odpowiedzialności karnej w razie realizacji znamion prowokacji obywatelskiej w pozytywnie ocenianym celu, na przykładzie działalności „łowców pedofilów” oraz „prowokacji dziennikarskiej”, stwierdzając że odpowiednią płaszczyzną dokonywania prawnokarnych ocen jest społeczna szkodliwość czynu. Nie odnaleziono powodów, dla których zachowanie funkcjonariusza publicznego wypełniające znamiona występkę z art. 231 § 1 k.k., chociaż realizowane w aksjologicznie uzasadnionym zamiarze, mogłoby zostać usprawiedliwione.

W trzecim wymiarze prowokacja stanowiąca przejaw wyzywającego zachowania, nieodpowiadającego opisowi formy z art. 24 k.k., nawet służąca wykonywaniu konstytucyjnych praw jednostki, wpływa na zakres prawnokarnych konsekwencji na różnych płaszczyznach struktury przestępstwa - opisu elementów wzorca, bezprawności, karygodności oraz winy. Należy wskazać, że czym poważniejsze dobro jest atakowane przez sprawcę, tym trudniej umniejszyć zakres ponoszonej przez niego odpowiedzialności karnej.

Monografię wieńczy rozdział podsumowujący rozważania i przedstawiający postulaty *de lege ferenda*.

Melena Jaros
15.06.2020